

Kielestä, äidinkielestä ja siirtolaisuudesta

Ken muuttaa maastaan, pyyhkii pois puolet elämästään. Tämäntapaiseen ajatukseen voisi kiteyttää kaiken sen, mitä siirtolaiselämän vaikeudesta on puhuttu. Emigrantti jää uudessa ympäristössään usein cristyksiin. Kosketusta uuden maan asukkaisiin vaikeuttavat ennen kaikkea kielelliset esteet, mutta eivät vain ne. Koko se perinteiden, tapojen, käsitysten ja tietojen kokonaisuus, jossa ihminen on kasvanut, on suureksi osaksi käyttökelpoton viitekehys uudessa ympäristössä. Mitä kauempana omasta kotimaasta uusi maa on, sitä suurempia ovat vaikeudet.

Voidaan ajatella, että siirtymisen Suomesta Ruotsiin pitäisi sujua jokseenkin hyvin, ovathan maat naapuruksia, joilla on paljon yhteistä. Mutta edes suomenruotsalaiset, joilla ei ole mainittavia kielivaikeuksia, eivät yleensä ongelmattomasti sopeudu Ruotsin oloihin. Monet sopeutuvat, mutta eivät läheskään kaikki.

Suomenkielisille Ruotsiin muuttaneille aiheuttaa kielen erilaisuus vaikeasti ratkaistavan ongelman. Se on jo kauan tiedetty Ruotsissa, ja eri kansallisuuksiin kuuluville maahanmuuttajille järjestetään kursseja. Tämä kurssitoiminta on saatu yhä paremmin organisoiduksi ja johtaa varmasti hyviin tuloksiin.

Silti on luultavaa, että ensimmäisen polven siirtolaiset koko ikänsä jossain määrin tuntevat olevansa muukalaisia. Suomalaisiin siirtolaisiin vaikuttaa ehkä sekin, että kotimaa on lähellä ja että muutto ei pidetä lopullisena; syntyy siirtolaisaarekkeitä, joilta — hyvistä yri-

tyksistä huolimatta — puuttuu kontakti sekä kotimaahan että Ruotsiin. Entä toinen sukupolvi? Se sopeutuu varmasti paljon paremmin. Se tuntee kotimaakseen sen maan, johon vanhemmat tulivat muukalaisina ja jossa he loppuun asti ovat muukalaisia. Mutta myös siirtolaislapsilla on vaikeutensa, esimerkiksi koulussa, jossa he tutkimusten mukaan menestyvät huomattavasti paremmin kuin heidän lahjakkuustasonsa edellyttäisi. Tämä pätee varsinkin ensimmäisinä kouluvuosina. Syy on ilmeisesti siinä, että opetusta annetaan kielellä, joka ei ole lasten kotikieli. Seurauksena voi olla molempien kielten hallinnan puutteellisuus, ns. puolikielisyys. Lausunnossa, joka pari kuukautta sitten jätettiin Ruotsin ja Suomen opetusministerille, esitti lähes viisisataa kielentutkijaa ja korkeakoulunopettajaa molemmista maista kannatuksensa toimenpiteille, jotka tähtäävät sen periaatteen soveltamiseen, että »kielelliseen vähemmistöön kuuluvan lapsen» tulee mikäli mahdollista saada »opetusta pääasiassa äidinkielellään ainakin kunnes hän hallitsee abstrakteja käsitteitä tällä kielellä». Käytännön toimina mainitaan suomenkielisten lastentarhojen, esikoulujen ja koululuokkien perustaminen.

Aloite on kiitettävä, ja sen toivoo mielellään johtavan tarkoitettuun tulokseen, siihen että siirtolaislapset voivat saavuttaa edellytyksiään vastaavan sivistystason. Tämän lisäksi toivotaan heidän oppivan sitä kieltä, jonka he saavat pääkielekseen, niin hyvin, että heillä on täydet edellytyk-

set kielellisiin elämyksiin ja rikkaaseen henkiseen elämään.

Ruotsissa vallitseva tilanne on siitä erikoinen, että siirtolaisongelma on syntynyt suhteellisen nopeasti. Mutta Pohjolessa on toki vähemmistöjä, joilla on pitkä historia. Norrbottenin suomalaiset ovat yksi, Pohjoiskalotin lappalaiset toinen, suomenruotsalaiset kolmas. Miten näiden piirissä sovelletaan havaintoa, että perustaa luova kouluopetus tulee antaa äidinkielellä? Yhtenäisen suomenruotsalaisalueen lapsille on taattu koko kouluajaksi äidinkielen opetus. Eri asia ovat suomalaisten seutujen ruotsalaiset vähemmistöt ja Suomen ruotsinkielisten alueiden suomalaiset vähemmistöt. Tässä yhteydessä on mainittava Suomalaisen koulun ystävien ja Svenska Folkskolans Vänner-järjestön merkittävä työ, jota ne ovat tehneet ja tekevät maamme suomen- ja ruotsinkielisten vähemmistökoulujen tukemiseksi. Valtion kouluviranomaistenkin odotetaan tulevaisuudessa osoittavan ymmärtämystä ongelmassa, eikä sitä paitsi vain ymmärtämystä.

Norrbottenin suomalaislapsia opetetaan pääasiassa ruotsiksi, vaikkakin suomen merkitys heille on viime aikoina

otettu entistä paremmin huomioon. Opetuksen tuloksena katsotaan olevan monien ilmeinen puolikielisyys; kulttuurisanat on opittu ruotsiksi, tunnepuolen sanavarasto kuuluu suomeen, kotikieleen. Nils E. Hansegård toteaa huomiota herättävässä kirjassaan »Tvåspråkighet eller halvåspråkighet», että Norrbottenin suomalaisten keskuudessa tuskin on kirjallisia harrastuksia, kun taas heidän naapureiltaan rajojen toisella puolen on useita kirjailijoita. Sama ero vallitsee kirjallisuuden lukemisessa. Syynä voi olla äidinkielen viljelyn vajavaisuus Ruotsin puolella.

Miten sitten itse olemme hoitaneet lappalaisen vähemmistön opetusolot? Kaikesta päättäen koulu on pahasti rikkonut lappalaisten äidinkieltä vastaan. Kansalliskirjallisuuteemme pitäisi kuulua lapinkielisiä kuvauksia — runoa ja proosaa — siitä, millaista on elämä revontulten ja keskiyön auringon alla lappalaisin silmin nähtynä. Se ettei meillä sellaisia ole, voi johtua siitä, ettemme ole suoneet lappalaisille riittäviä mahdollisuuksia äidinkieltensä viljelyyn. Se on häpeä.

Lars Huldén
Helsingin yliopiston
pohjoismaisen filologian professori